

Etapy rozwoju UE

- Wprowadzenie
- Przeczytaj
- Grafika interaktywna
- Sprawdź się
- Dla nauczyciela

Unia Europejska istnieje dopiero od 1993 roku (na mocy podpisanego w 1992 roku traktatu z Maastricht). O wcześniejszych organizacjach, na bazie których powstała, powinno się mówić „wspólnoty europejskie”. Była to najpierw Europejska Wspólnota Węgla i Stali, następnie Europejska Wspólnota Gospodarcza oraz Europejska Wspólnota Energii Atomowej. Proces integracji europejskiej rozpoczął się już w 1947 roku od planu Marshalla (nazwa pochodzi od nazwiska jego twórcy). Był to program mający na celu przyspieszenie rozwoju gospodarczego zniszczonej w czasie II wojny światowej Europy poprzez wsparcie finansowe USA. Wielkie zniszczenia ekonomiczne, które były wynikiem obu wojen światowych, stanowiły czynnik uświadamiający mieszkańcom Europy potrzebę odbudowy gospodarki na zasadach wzajemnego poszanowania i współpracy. Głównym celem integracji miało być porozumienie dwóch dawnych wrogów – Francji i Niemiec, jednak uzależnienie części krajów od ZSRR spowodowało podzielenie Europy na dwie części. Europa Zachodnia mogła dzięki temu wsparciu szybciej się rozwinąć, a kraje będące pod wpływem Związku Radzieckiego zmuszone były odmówić pomocy finansowej.

Twoje cele

- Przedstawisz kolejne etapy integracji europejskiej.
- Wymienisz kraje, które przystępowały do Wspólnoty w ramach kolejnych rozszerzeń.

- Scharakteryzujesz najważniejsze traktaty dotyczące pogłębiania współpracy gospodarczej i politycznej
- Określisz główne cele Unii Europejskiej.
- Ocenisz korzyści wynikające ze współpracy w ramach Unii Europejskiej.

Koncepcja zjednoczonej Europy

Twórcą koncepcji zjednoczonej Europy był Robert Schuman, francuski minister spraw zagranicznych, który w 1950 roku przedstawił plan współpracy Francji i Niemiec oraz integracji gospodarczej z innymi krajami europejskimi. Koncepcja ta została opracowana przez [Jeana Monneta](#) i zakładała ścisłą współpracę w zakresie produkcji stali, współdziałanie na płaszczyźnie gospodarczej i wspólną kontrolę wydobycia surowców strategicznych, jakimi wówczas były węgiel i rudy żelaza. W konsekwencji sześć krajów: Belgia, Francja, Holandia, Luksemburg, Niemcy i Włochy w 1951 roku utworzyły Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (EWWiS). Kraje te zniosły [cła](#) w handlu między sobą tymi surowcami. Określa się je mianem „[założycielskiej szóstki](#)”. Celem EWWiS było stopniowe znoszenie ciał we wzajemnym handlu, niższe ceny węgla i stali, rozwijanie wymiany handlowej i swoboda konkurencji na wolnym rynku.

Robert Schuman

Źródło: dostępny w internecie:

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Robert-Schuman-1953.jpg>, domena publiczna.

Wymienione kraje w 1957 roku podjęły kolejne działania integracyjne, tworząc Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG) oraz Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (Euratom). Do celów EWG należało systematyczne znoszenie ciał oraz ograniczeń ilościowych w handlu zagranicznym, powstanie wspólnej taryfy celnej i polityki handlowej względem innych państw, a także wspólna polityka transportowa. Z kolei Euratom służyła pokojowemu wykorzystaniu energii jądrowej. Integracja doprowadziła w 1968 roku do utworzenia wspólnej polityki rolnej, zniesienia ciał i prowadzonych razem badań nad wykorzystaniem energii atomowej. W wyniku coraz bardziej owocnej współpracy w 1973 roku do Wspólnoty dołączyły Dania, Irlandia i Wielka Brytania. Kilka lat później powstały instytucje europejskie (Rada

Europejska i Parlament Europejski).

W 1981 roku EWG poszerzono o Grecję, a w 1985 roku o Hiszpanię i Portugalię. W 1985 roku w wyniku porozumienia w [Schengen](#) ustanowiono brak kontroli osób na granicach w czterech krajach członkowskich. Na mocy ustanowionego w 1987 roku Jednolitego Aktu

Europejskiego pogłębiło integrację gospodarczą (powstało porozumienie o swobodnym przepływie towarów i kapitału), a także zaczęto integrację polityczną poprzez rozszerzenie uprawnień wspólnotowych Rady i Parlamentu Europejskiego. Poczyniono także reformy w zakresie polityki rolnej i środowiskowej.

W 1992 roku podpisano traktat z [Maastricht](#), który wszedł w życie 1 listopada 1993 roku. Ustanowił on Unię Europejską, w skład której weszły trzy wspólnoty: EWG (którą przekształcono wówczas we Wspólnotę Europejską), EWWiS oraz Euratom. Na jego mocy weszło porozumienie o swobodnym poruszaniu się ludzi oraz wyborze miejsca pracy i zamieszkania. Innym z jego postanowień było także ustanowienie obywatelstwa europejskiego. Nastąpiła likwidacja wszelkich przeszkód i barier w stosunkach między krajami, które miały w niedługim czasie przystąpić do organizacji. W 1995 roku do UE dołączyły Austria, Szwecja i Finlandia. Dwa lata później podpisano traktat amsterdamski, na mocy którego miało nastąpić wzmocnienie wspólnej obrony przed zagrożeniami zewnętrznymi (migracjami spoza Unii, walka z przestępczością), porozumienie we wspólnym rynku pracy, opiece społecznej i równouprawnienie. Przygotowywał on państwa do kolejnego, największego rozszerzenia.

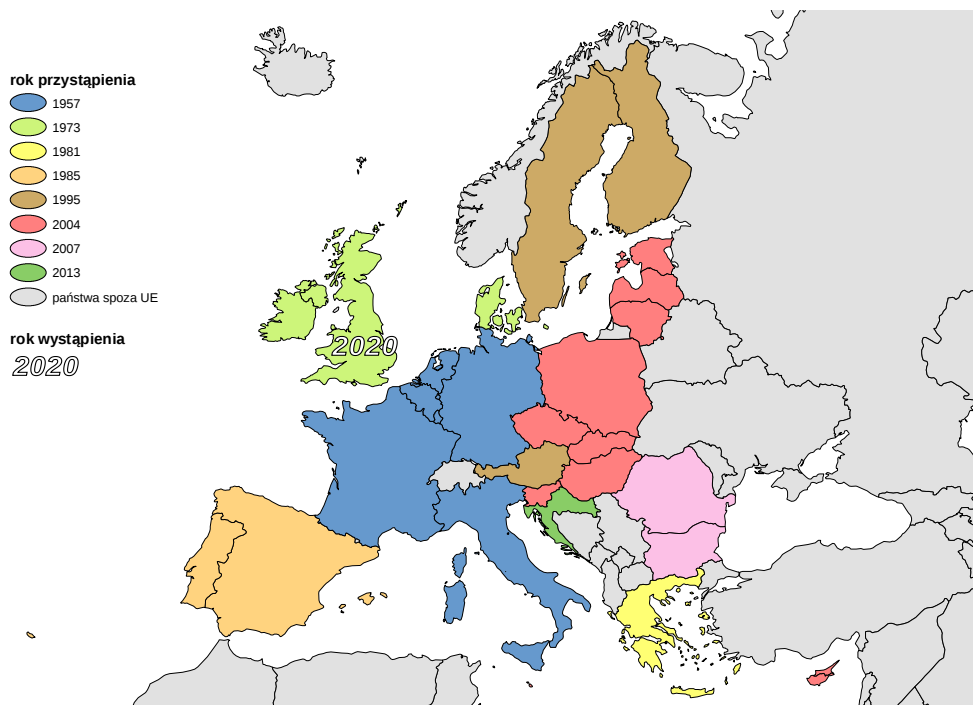
Jean Monnet

Źródło: By Source (WP:NFCC#4), Fair use , dostępny w internecie: <https://en.wikipedia.org/w/index.php?curid=47636532>.

Traktat [nicejski](#) podpisany w 2001 roku wprowadził nowy podział mandatów i wpływów pomiędzy państwami członkowskimi w głównych instytucjach europejskich, mając na uwadze planowane rozszerzenie UE. W 2002 roku w krajach unii walutowej pojawiły się banknoty i monety euro w powszechnym obiegu. Dla wszystkich krajów zaprojektowano jednakowe banknoty. Monety natomiast mają identyczny rewers (strona wspólna), informujący o ich wartości, lecz różny awers (strona narodowa). W 2004 roku do tzw. [starej piętnastki](#) (państw, które przystąpiły do UE przed 2004 r.) dołączyły Polska, Czechy, Słowacja, Słowenia, Węgry, Litwa, Łotwa, Estonia, Malta i Cypr. W tym samym roku podpisano traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy. W związku z brakiem ratyfikacji przez wszystkie strony umowa nie weszła w życie. W 2007 roku do Wspólnoty dołączyły Bułgaria i Rumunia.

W 2009 roku w wyniku wejścia w życie traktatu lizbońskiego wprowadzono zmiany w funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Nastawiono ją na większą demokratyczność, bezpieczeństwo i zwiększenie jej znaczenia na arenie międzynarodowej. Zwiększono możliwość działania Wspólnoty w wielu dziedzinach, m.in. wolności, bezpieczeństwa

i sprawiedliwości, a także jakości życia. Wzmocniono rolę Parlamentu Europejskiego i parlamentów krajowych oraz wprowadzono inicjatywę prawodawczą dla mieszkańców UE. W 2013 roku do Unii dołączyła Chorwacja. Obecnie (według stanu na marzec 2020 roku), po opuszczeniu Unii Europejskiej przez Wielką Brytanię, czyli od 1 lutego 2020 r., organizacja ta liczy 27 członków.

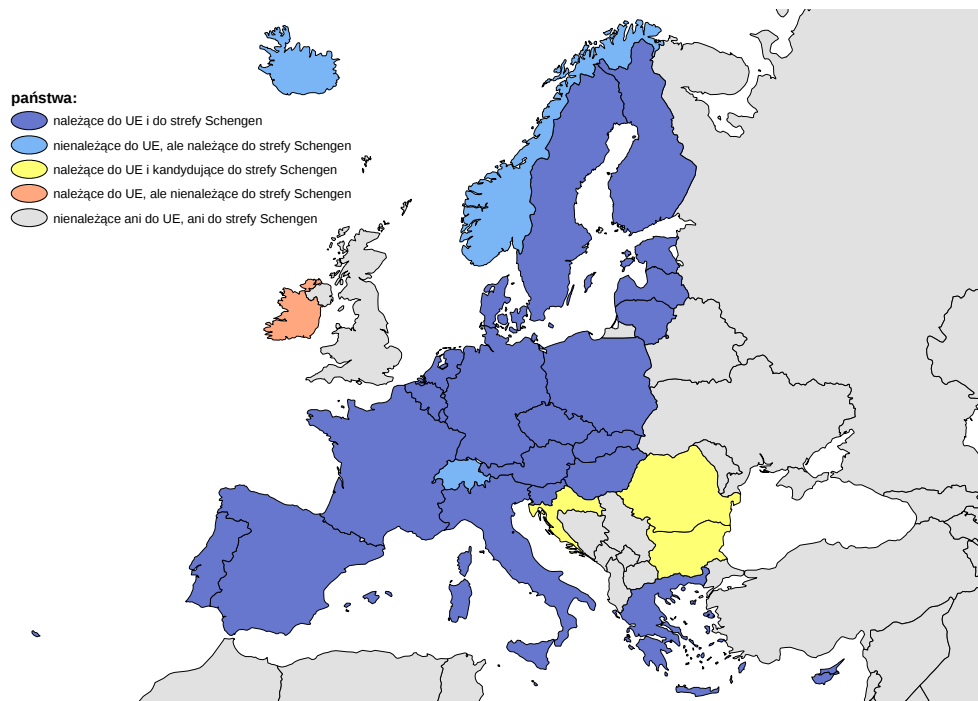
Daty przystąpienia i wystąpienia państw z Unii Europejskiej.

Źródło: Englishsquare sp. z o.o., <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0>, licencja: CC BY-SA 3.0.

Główne cele działania Unii Europejskiej

- Stworzenie jednego organu politycznego prowadzącego wspólną politykę zagraniczną.
- Promowanie postępu na płaszczyźnie społecznej i ekonomicznej.
- Wyrównywanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego między poszczególnymi regionami.
- Utwierdzenie w poczuciu równości, sprawiedliwości i solidarności,
- Wzrost poziomu życia ludności.
- Kształtowanie postawy obywatelskiego społeczeństwa europejskiego.

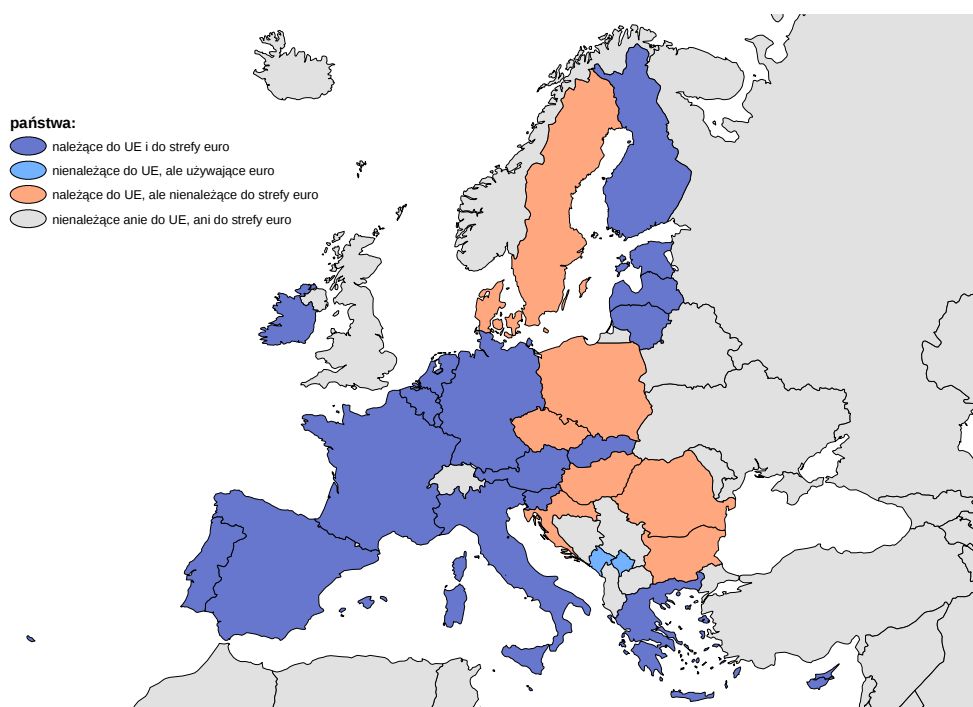
W wyniku porozumienia z Schengen od 1995 roku niemal na całym obszarze UE nie ma kontroli granicznej na granicach wewnętrznych. Obecnie (w 2020 roku) obejmuje ona 26 państw. Wśród krajów będących członkami Wspólnoty jest jeden, który nie należy do **strefy Schengen** – jest nim Irlandia. Do 1 lutego, obok Irlandii, była to również Wielka Brytania. Bułgaria, Chorwacja, Rumunia i Cypr są krajami kandydującymi. Natomiast Norwegia, Islandia, Liechtenstein i Szwajcaria, które nie należą do UE, podpisały porozumienie.

Mapa Europy z podziałem na kraje należące i nienależące do UE i strefy Schengen.

Źródło: Englishsquare sp. z o.o., <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0>, licencja: CC BY-SA 3.0.

Państwa, które należą do Wspólnoty, ale nie są w **strefie euro**, to Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Dania, Polska, Rumunia, Szwecja i Węgry. Z kolei Monako, Watykan i San Marino, są położone w tej strefie, ale nie są członkami UE. Czarnogóra i Kosowo używają euro, choć nie są oficjalnie w strefie euro.

Mapa Europy z podziałem na kraje należące i nienależące do UE i strefy euro.

Źródło: Englishsquare sp. z o.o., <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0>, licencja: CC BY-SA 3.0.

Kraje należące do Wspólnoty cechują się swobodą przepływu osób, co oznacza, że każdy obywatel Unii ma prawo do edukacji, pracy i świadczenia usług w innych krajach członkowskich, a dyplomy ukończenia szkoły wyższej są uniwersalne i obowiązują na terenie całej organizacji. Każdy obywatel ma także prawo do składania petycji w sprawach znajdujących się w zakresie obowiązków Unii. Przysługuje mu opieka dyplomatyczna i konsularna w każdym z krajów Wspólnoty, nawet jeśli państwo to nie posiada właściwej placówki dyplomatycznej. Ma swobodny dostęp do dokumentów unijnych. Ma prawo wyborcze w wyborach do Parlamentu Europejskiego oraz do głosowania i kandydatury w wyborach lokalnych w kraju. Nie jest wymagane wówczas obywatelstwo – wystarczy tam mieszkać.

Polecenie 1

Obecnie Unia Europejska liczy 27 państw, lecz jej cały obszar nie obejmuje jedynie kontynentu europejskiego. Istnieje jeszcze dziewięć regionów krajów Wspólnoty, które stanowią jej integralną część i w których prawo unijne zostało wdrożone niemal w całości z jedynie nikłymi wyjątkami. Do regionów tych należą: Azory i Madera (wyspy portugalskie), Wyspy Kanaryjskie (archipelag hiszpański), a także sześć francuskich departamentów zamorskich: Gujana Francuska, Gwadelupa, Majotta, Martynika, Reunion, Saint-Martin. Odszukaj w atlasie geograficznym wymienione obszary specjalne należące do Unii Europejskiej.

Słownik

cło

opłata nakładana przez państwo na towary w związku z ich eksportem i importem dokonywanym przez granice celne państwa

Jean Monnet

francuski polityk i ekonomista, który po wyzwoleniu zaproponował rządowi francuskiemu globalny plan modernizacji i rozwoju ekonomicznego; jest uznawany za autora koncepcji planu, który przedstawił Robert Schuman; dotyczył on współpracy gospodarczej Francji i Niemiec, a także wzmocnienia ich stosunków z innymi krajami europejskimi

Maastricht

miasto w południowej Holandii położone nad Mozą, w którym w 1992 roku podpisano traktat tworzący Unię Europejską na bazie trzech organizacji: Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (przekształconej wówczas na Wspólnotę Europejską), Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali oraz Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej

Nicea

miasto we Francji, w regionie Prowansja-Alpy-Lazurowe Wybrzeże, sławne z tego, że podpisano tam jeden z traktatów europejskich (w 2001 roku)

Schengen

wieś w południowo-wschodnim Luksemburgu, w której na statku na rzece Mozeli podpisano w 1985 roku traktat o zniesieniu granic wewnętrznych krajów członkowskich Wspólnoty Europejskiej

„stara piętnastka”

grupa krajów, która przystąpiła do Wspólnoty Europejskiej przed 2004 rokiem

strefa euro

grupa państw, których wspólną walutą jest euro

strefa Schengen

obszar, w którym zniesiono kontrolę graniczną na granicach wewnętrznych

„założycielska szóstka”

kraje założycielskie Wspólnotę, która nazywana była wówczas Europejską Wspólnotą Gospodarczą; w jej skład wchodziły: Belgia, Holandia, Luksemburg, Francja, Niemcy i Włochy

Grafika interaktywna

Polecenie 1

Zapoznaj się z etapami pogłębiania i rozszerzania integracji europejskiej.

Etapy pogłębiania integracji europejskiej.

Źródło: Englishsquare sp. z o.o., CC BY-SA 3.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>.

Kalendarium przystępowania i występowania państw ze Wspólnoty Europejskiej.

Źródło: Englishsquare sp. z o.o., CC BY-SA 3.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>.

Ćwiczenie 1

Zastanów się, jakie korzyści przyniosło Polsce przystąpienie do Unii Europejskiej. Zapisz kilka z nich.

Ćwiczenie 2

Zastanów się, jakie są negatywne skutki przynależności do Unii Europejskiej. Zapisz kilka z nich.

Ćwiczenie 3

Przeanalizuj poniższą grafikę, a następnie wskaż, w którym roku doszło do największego rozszerzenia Wspólnoty.

1957

Rozwój Unii Europejskiej.

Źródło: dostępny w internecie: https://pl.wikipedia.org/wiki/Historia_Unii_Europejskiej#/media/Plik:EC-EU-enlargement_animation.gif, licencja: CC BY-SA 3.0.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz poprawne zakończenie zdania.

Unia Europejska powstała na mocy:

☐ Porozumienia w Schengen.

☐ Traktatu z Maastricht.

☐ Traktatu Rzymskiego.

☐ Traktatu Lizbońskiego.

Ćwiczenie 2

Wybierz spośród podanych wszystkie państwa, które nie należą do Unii Europejskiej i jednocześnie są w strefie Schengen.

☐ Norwegia

☐ Szwajcaria

☐ Litwa

☐ Ukraina

☐ Bułgaria

Ćwiczenie 3

Uporządkuj podane wydarzenia chronologicznie – od najstarszego do najmłodszego.

Utworzenie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej

Porozumienie o swobodnym przepływie towarów i kapitału

Wprowadzenie unii celnej

Wprowadzenie euro w miejsce walut narodowych

Powstanie Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali

Ćwiczenie 4

Źródło: Domena publiczna, [online], dostępny w internecie: <https://commons.wikimedia.org/>, dostępny w internecie: <https://commons.wikimedia.org/>.

Ćwiczenie 5

Oceń, czy poniższe stwierdzenia są prawdziwe czy fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Najmłodszym krajem UE jest Bułgaria.	☐	☐
W Monako i San Marino obowiązuje waluta euro.	☐	☐
Dyplom ukończenia studiów wyższych w Polsce jest uznawany w Finlandii i w Holandii.	☐	☐
Polacy, którzy przebywają poza Polską, lecz na terenie UE, mogą (w przypadku choroby, aresztowania i innych trudnych sytuacji) otrzymać pomoc ze strony polskich placówek dyplomatycznych, ponieważ w każdym kraju członkowskim Wspólnoty znajduje się polska ambasada i konsulat.	☐	☐

Połącz nazwę traktatu z jego charakterystyką.

Traktat Nicejski

powołanie Europejskiej Wspólnoty
Gospodarczej

Traktaty Rzymskie

zakładał reformę instytucji UE przed
przewidywanym rozszerzeniem o nowe
10 krajów (a następnie jeszcze 2)

Traktat Amsterdamski

powołanie Europejskiej Wspólnoty
Węgla i Stali

Traktat Lizboński

wzmocnienie roli Parlamentu
Europejskiego i parlamentów krajowych

Traktat Paryski

wzmocnienie wspólnej obrony przed
zagrożeniami zewnętrznymi (migracjami
spoza Unii, walka z przestępczością)

Na mapie zaznaczono wybrane kraje literami od A do F. Zaznacz zestaw państw, które należą do UE, ale nie należą do strefy euro i nie podpisały Układu z Schengen (według informacji na rok 2019).

☐ B, E, F

☐ D, E, F

☐ A, B, C

Źródło: Englishsquare sp. z o.o., CC BY-SA 3.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>.

Ćwiczenie 8

Wstaw poprawne zwroty w tekście.

Unia Europejska liczyła w 2019 roku państw. Do państw tzw. starej piętnastki należą te, które przystąpiły do Wspólnoty . Natomiast państwami założycielskimi EWG określa się kraje Beneluksu, a także . Najwięcej nowych państw przystąpiło do tej organizacji w roku. Wśród nich była między innymi . Integralną część Unii stanowią także obszary znajdujące się poza kontynentem europejskim, na przykład , która położona jest w Archipelagu Małych Antyli, a formalnie należy do .

1957

sześć innych państw

Madera

Francji

26

Francja

1994

trzy inne państwa

Australia

Hiszpanii

przed rokiem 2004

dwanaście innych państw

Majotta

Stanów Zjednoczonych

28

Gwadelupa

2004

po 1995 roku

Polska

Ćwiczenie 9

Trzy organy: Rada Europy, Rada Europejska i Rada Unii Europejskiej są ze sobą często mylone, nawet przez polityków. Na podstawie dostępnych informacji wyjaśnij, jak rozróżnić te trzy organy.

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autora: Kamil Kaliński

Przedmiot: geografia

Temat zajęć: Etapy rozwoju UE

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum i technikum, zakres podstawowy/
rozszerzony, klasa II/IV

Podstawa programowa

Zakres podstawowy:

VII. Podział polityczny i zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego świata: mapa podziału politycznego, system kolonialny i jego rozpad, procesy integracyjne i dezintegracyjne na świecie, konflikty zbrojne i terroryzm, podstawowe wskaźniki rozwoju. Uczeń:

4) przedstawia przyczyny oraz pozytywne i negatywne skutki integracji politycznej i gospodarczej na świecie, ze szczególnym uwzględnieniem Unii Europejskiej oraz procesów dezintegracyjnych na wybranych przykładach.

Zakres rozszerzony:

XX. Problemy polityczne współczesnego świata: współczesne zmiany na mapie politycznej świata, przemiany systemowe w Europie, funkcjonowanie Unii Europejskiej, przyczyny i skutki terroryzmu, relacje między cywilizacją zachodnią i cywilizacją islamu. Uczeń:

3) dyskutuje na temat głównych problemów funkcjonowania Unii Europejskiej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- przedstawia kolejne etapy integracji europejskiej,
- wymienia kraje, które przystępowały do Wspólnoty w ramach kolejnych rozszerzeń,
- charakteryzuje najważniejsze traktaty dotyczące pogłębiania współpracy gospodarczej i politycznej,
- określa główne cele Unii Europejskiej,
- ocenia korzyści wynikające ze współpracy w ramach Unii Europejskiej.

Strategie: konektywizm

Metody nauczania: dyskusja, praca z e-materiałem, pogadanka

Formy zajęć: praca indywidualna, praca w parach, praca całego zespołu klasowego

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, projektor multimedialny (lub/i tablety z dostępem do internetu), zeszyt przedmiotowy

Materiały pomocnicze:

Bibliografia:

- Byrska D., Gawkowski K., Liszkowska D., *Unia Europejska: geneza, funkcjonowanie, wyzwania*, Wyd. Exante, Wrocław 2017 [dostęp online:]
https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/13061/Unia_Europejska_1p.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Netografia (dostęp: 2.04.2020)

- Kalendarium integracji europejskiej:
https://europa.eu/abc/12lessons/key_dates_pl.htm
- Historia UE: https://europa.eu/european-union/about-eu/history_pl

PRZEBIEG LEKCJI

Faza wprowadzająca:

- Czynności organizacyjne (powitanie, sprawdzenie stanu klasy, sprawdzenie obecności).
- Dialog z uczniami mający na celu usystematyzowanie pojęć: *Unia Europejska* i *wspólnoty europejskie* (nauczyciel może posiłkować się wprowadzeniem do e-materiału).
- Przedstawienie celów lekcji.

Faza realizacyjna:

- W następnej kolejności nauczyciel prosi uczniów, żeby przedyskutowali w parach, jakie są główne cele działania UE.

- Nauczyciel inicjuje pogadankę na temat koncepcji zjednoczonej Europy. W tym celu posługuje się wyświetlonym na ekranie fragmentem bloku tekstowego niniejszego e-materiału.
- Następnie nauczyciel dzieli uczniów na grupy dwuosobowe (np. jedna para jako osoby z jednej ławki). W każdej parze jedna osoba ma za zadanie zapoznać się z treściami dotyczącymi etapów pogłębiania integracji europejskiej, a druga osoba - z treściami dotyczącymi kolejnych rozszerzeń wspólnot europejskich.
- Po wykonaniu zadania uczniowie w parach wymieniają się informacjami. Następnie rozpoczyna się klasowa dyskusja na ten temat. Nad jej przebiegiem czuwa nauczyciel. Może on także zaprezentować na ekranie fragmenty „Przeczytaj” i grafiki interaktywnej.
- Po zakończonej pracy nauczyciel wyświetla na ekranie dwie mapy: mapę Europy z podziałem na kraje należące i nienależące do UE i strefy Schengen oraz mapę Europy z podziałem na kraje należące i nienależące do UE i strefy euro. Uczniowie dyskutują na ten temat, wymieniając na forum klasy swoje doświadczenia związane ze strefą euro i strefą Schengen.
- Nauczyciel wyświetla na tablicy zadania z bloku ćwiczeń interaktywnych. Wskazani uczniowie podchodzą do tablicy i rozwiązują je.

Faza podsumowująca:

- Nauczyciel zadaje pytania podsumowujące, a chętni uczniowie odpowiadają na nie.
- Nauczyciel nagradza aktywnych uczniów, ocenia pracę w parach i przypomina cele zajęć.
- Pożegnanie i zaproszenie na kolejną lekcję.

Praca domowa:

- Polecenie 1 z części „Przeczytaj”. Chętni uczniowie mogą dodatkowo wykonać mapę w programie GIS.
- Zapoznanie się z treściami zawartymi w e-materiale, które nie zostały omówione na lekcji.
- Opcjonalnie można także prosić o zapoznanie się z kolejnym tematem lekcji (w przypadku blended-learning).

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium: Grafiki interaktywne mogą posłużyć zarówno w trakcie lekcji (w fazie realizacyjnej i podsumowującej), jak i przed lekcją (do strategii odwróconej klasy) oraz po lekcji (w celu utrwalenia wiadomości). Może także znaleźć swoje zastosowanie na lekcji powtórzeniowej, a także na innych lekcjach z zakresu geografii politycznej.